QORTI TAL-MAĠISTRATI (GĦAWDEX)
BHALA QORTI TA' ĠUDIKATURA KRIMINALI

Maġistrat Dr. Joseph Mifsud B.A. (Legal & Int. Rel.), B.A. (Hons), M.A. (European), LL.D.

Il-Pulizija
(Spettur Josef Gauci)

vs.

Jason Mifsud
Joseph Aquilina

Numru: 44/2017

Illum 17 ta' Ġunju 2021

Il-Qorti;

Rat l-imputazzjonijiet miġjuba kontra l-imputati **Jason Mifsud,** ta' erbgħin (40) sena, iben Carmel u Josephine nee' Gauci, imwieled ir-Rabat, Għawdex fl-20 ta' Novembru 1976, residenti fil-fond Marel, Triq il-Qortina, Sannat, Għawdex u detentur tal-karta' tal-identita' bin-numru 32676(G) u **Joseph Aquilina** ta' ħamsa u erbgħin (45) sena, iben Nicholas u Marija nee' Bugeja, imwieled il-Pieta' fid-19 ta' Novembru 1971, residenti fil-fond Alley 1, Triq il-Kbira, Qrendi, Malta u detentur tal-karta' tal-identita' bin-numru 500471(M), akkużati talli nhar l-24 ta'

Awwissu 2015 għall-ħabta ta' 14.00hrs u fix-xhur ta' qabel, fin-naħa ta' wara ta' Triq Żgħawri, Munxar, Għawdex u nħawi oħra f'Għawdex;

1. B'nuqqas ta' ħsieb, jew bi traskuragni, jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tagħhom, jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti mill-awtoritajiet kompetenti, bħala detenturi tal-liċenza sabiex jaħarqu xogħlijiet tan-nar, waqt li kienu fl-obbligu li jneħħu kull periklu, involontarjament ikkaġunanaw offiża ta' natura gravi fuq il-persuna ta' Glenn Muscat detentur tal-karta tal-identita' numru 5202(H) u ġrieħi ta' natura ħafifa fuq il-persuna ta' Malcolm Portelli detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 17502(H), u dan bi ksur tal-Artikoli 226(1)(a)(c) u 226B tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;

2. Kif ukoll talli fl-istess data, lok, ħin u ċirkostanzi, bħala detenturi tal-liċenza sabiex jaħarqu x-xogħlijiet tan-nar m'għamlux dak li kellhom jagħmlu, dak kollu li kien meħtieg sabiex isibu u jneħħu mill-inħawi ta' madwar il-post tal-ħruq, dawk l-oġġetti kollha ta' xogħlijiet tan-nar li ma jkunux ħadu jew splodew kif ukoll kull materjal ieħor li jirriżulta mill-ħruq ta' dawk ix-xogħlijiet tan-nar, u dan bi ksur tar-regolament 17 tal-Ligi Sussidjarja 33.03 Regolamenti dwar kontroll ta' xogħlijiet tan-nar u esplożivi oħra, kif ukoll bi ksur ta' dak maħsub fl-Artikoli 22, 31 u 29 tal-Kapitolu 33 tal-Liġijiet ta' Malta;

Il-Qorti ġiet ġentilment mitluba sabiex tapplika l-Artikolu 45B tal-Kapitolu 33 tal-Liġijiet ta' Malta, b'dana li toħroġ "ordni ta' sospensjoni" rigwardanti l-liċenzji maħruġa bis-saħħa tal-imsemmija Ordinanza, fejn tali ordni għandu jibqa' fis-seħħ sakemm jibqgħu għaddejjin il-proċeduri sas-sentenza finali;

Il-Qorti ġiet ġentilment mitluba wkoll sabiex f'każ ta' ħtija, tinfliġġi l-piena stabbilita' skont il-Liġi u tordna l-iskwalifika ta' kull liċenza maħruga mill-Awtorita' kompetenti fil-konfront ta' Jason Mifsud u Joseph Aquilina għal dak il-perijodu ta' żmien li din il-Qorti jidrilha xierqa;

Il-Qorti ġiet mitluba wkoll sabiex barra milli tapplika il-piena stabbilita mil-Liġi, tordna lill-akkużati sabiex iħallsu l-ispejjeż li għandhom x'jaqsmu mal-ħatra tal-esperti skont l-Artikolu 533 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;

Rat li l-Avukat Ġenerali ta l-kunsens tiegħu sabiex dan il-każ jiġi trattat bi proċedura sommarja (Dok. "EMC" – *a fol.* 10);

Rat illi fis-seduta tat-18 ta' Marzu 2021 il-Qorti kkonċediet żmien lill-Prosekuzzjoni, lill-*parte civile* u lid-difiża sabiex jippreżentaw is-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub;

Rat illi l-Prosekuzzjoni baqgħet ma ppreżentatx is-sottomissjonijiet tagħha bil-miktub, minkejja li ngħatat il-fakulta' tagħmel hekk;

Rat illi l-*parte civile* Glenn Muscat ippreżenta n-Nota ta' Sottomissjonijiet tiegħu bil-miktub fit-28 ta' April 2021;

Rat illi fil-25 ta' Mejju 2021 l-imputat Joseph Aquilina ppreżenta s-sottomissjonijiet tiegħu bil-miktub;

Rat illi l-imputat Jason Mifsud ippreżenta n-Nota ta' Sottomissjonijiet tiegħu bil-miktub fis-27 ta' Mejju 2021;

Rat l-atti kollha ta' dan il-proċediment u d-dokumenti esebiti.

IL-FATTI TL-KAŻ

Nhar l-24 ta' Awwissu 2015, meta Glenn Muscat kellu tlettax-il sena, seħħ inċident fejn riżultat ta' splużjoni huwa weġġa gravament. Skont ix-xhieda tat-Tabib Dottor Michael Portelli ġie kkonfermat li meta eżamina lil Muscat irriżultalu li huwa kien qed isofri minn ġrieħi gravi konsistenti fi swaba neqsin u feriti oħrajn. Dan ġie kkonfermat ukoll fid-dettall minn espert tal-Qorti Dottor Robert Sciberras li kkonferma li Muscat sofra wkoll ħruq f'wiċċu u f'ġismu u trawma fis-smiegħ (rapport a fol. 191 tal-proċess). Fl-istess inċident sofra ġrieħi ħfief Malcolm Portelli.

Malcolm Portelli[1], fix-xhieda tiegħu qal illi malli lemħu x-xogħol tan-nar mertu tal-każ, minnufih intebħu dwar in-natura tal-oġġetti misjuba.[2] Portelli jixhed illi huwa kien midħla sew tal-festi, tant hu hekk illi kien konxju minn fejn kien jinħaraq in-nar.

Glenn Muscat xehed illi ġimgħa qabel l-inċident, huwa kien fil-preżenza ta' Neil Azzopardi fejn dan kien qabad berqa, qal lill-vittmi Muscat u

[1] Seduta ta' nhar id-29 ta' Novembru, 2018
[2] Fol. 341 tal-Atti Proċesswali

Portelli li tali oġġett huwa relatat mal-logħob tan-nar, fetaħ l-istess berqa u "ghamlet qisha hekk nar frizz fl-abjad"[3]

Fuq mistoqsijiet tal-Qorti Glenn Muscat wieġeb hekk:

"Il-Qorti: issa, jigifieri la qalilkom li huma marbutin man-nar tajjeb? Min jilghab man-nar jinharaq jghid il-malti, hux hekk tghidu Ghawdex ukoll?
Ix-Xhud: Hekk hu
Il-Qorti: Jigifieri qed tghi li dak li kien maghkom Neil, qalilkom li dawn huma marbutin man-nar.
Ix-Xhud: Iva
Il-Qorti: Allura ma stajtux taraw – issa mhux ha nigi, ghadna qabel l-incident – li dawn jekk huma affarijiet tan-nar jista' jkun hemm xi periklu hemmhekk?
ix-Xhud: Ta' tfal li ahna qaghdna nqabbduhom hemm imma.
Il-Qorti: Iva, jien mhux qed nghidlek ta' tfal jew ta' kbar.
Ix-Xhud: Iva iva. Konna qeghdin hemmhekk u qabbadnihom"[4]

Skont il-PIRS report esebit fl-inkjesta dwar l-'in genere'[5] ġie stabbilit illi n-nar illi kkawża tali inċident kien inġabar minn ġol-għelieqi li hemm bejn Ta' Sannat u l-Munxar.

Il-festa ta' San Pawl fil-Munxar saret fis-27 ta' Mejju 2015 (**<u>tliet xhur qabel l-inċident</u>**).

Il-l-festa ta' Sannat iddedikata lil Santa Margerita saret wara dik tal-

[3] Fol. 345 tal-Atti Proċesswali
[4] Fol. 347 u 348 tal-Atti Proċesswali
[5] Fol. 27 tal-Atti Proċesswali

Munxar, nhar is-26 ta' Lulju, 2015 (**xahar qabel l-inċident**).

XHIEDA

F'dan il-każ xehdu wieħed u tletin (31) xhud:

Dr. Michael Portelli M.D. (a fol. *138 et seq.), PS 1061 Justin Zammit (a* fol. *142 et seq.), Dr. Robert Sciberras (a* fol. *153), Profs. Alfred Vella (a* fol. *165), Perit Cornelia Tabone (a* fol. *166 et seq.), Surgent Patrick Vella (a* fol. *168 et seq.), Max Xuereb (a* fol. *175 et seq.), Spettur Frank Anthony Tabone (a fol. 179 et seq.), Dr. Robert Sciberras (a fol. 190), Jason Portelli (a fol. 199), Roderick Muscat (a* fol. *201 et seq.), Anthony Muscat (a* fol. *203 et seq.), WPS 100 Lorraine Grech (a* fol. *222 et seq.), PS 559 Jason Spiteri (a fol. 320), Profs. Alfred Vella (a* fol. *328 et seq.), Macolm Portelli (a fol. 335 et seq.), Glen Muscat (a fol. 342 et seq.), Perit Claude R. Mallia (a fol. 365), Perit Claude R. Mallia (a fol. 368 et seq.), Surgent Maggur Patrick Vella (a fol. 394 et seq.), Profs. Alfred Vella (a fol. 401 et seq.), WPS 100 Lorraine Grech (a fol. 405 et seq.), Spettur Melvin Camilleri (a fol. 412 et seq.), l-imputat Jason Mifsud (a fol. 417 et seq.), Felix Gauci (a fol. 451 et seq.), Carmel Curmi (a fol. 459 et seq.), Michael Caruana (a fol. 462 et seq.), l-imputat Joseph Aquilina (a fol. 468 et seq.), Marlon Farrugia (a fol. 487 et seq.), Jean Paul Xerri (a fol. 491 et seq.) u Oscar Mifsud (a fol. 495 et seq.).*

KUNSIDERAZZJONIJIET ĠENERALI

Preliminari[6]

Din hija Qorti ta' Ġudikatura Kriminali. Quddiemha persuna jew persuni jiġu mixlija li wettqu reati kriminali. Il-Qorti hija adita bl-imputazzjonijiet li jinġiebu quddiemha u li jkunu magħmula mill-prosekuzzjoni. Hemm limitu kemm il-Qorti tista' tkun flessibbli fir-rigward tal-interpretazzjoni tal-imputazzjonijiet li jinġiebu quddiemha.

Għalkemm verament li l-komparixxi li fuqha hemm l-imputazzjonijiet hija ritenuta bħala *un avviso a comparire,* l-imputazzjonijiet huma dejjem ta' indoli penali. Ir-regoli tal-proċedura ma jistgħux jiġu interpretati b'mod wiesa' tali li l-parametri tal-azzjoni penali jiġu spustati jew mibdula. Altrimenti d-difiża ma tkunx tista' tiddefendi ruħha kif jixraq.

Quddiem din il-Qorti jekk persuna tinstab ħatja teħel piena. Jekk ma tinstabx ħatja tiġi meħlusa mill-imputazzjonijiet dedotti. Il-valutazzjoni dwar jekk persuna tkunx ħatja jew le tiddependi dejjem fuq il-provi li jinġiebu quddiemha (u quddiem ebda post jew *medium* ieħor) u l-istess valutazzjoni hija marbuta mal-imputazzjonijiet kriminali li jkunu ġew miktuba u preżentati quddiemha mill-Pulizija Eżekuttiva jew skont kif ikunu ġew miżjuda jew mibdula fl-istadju opportun – u dejjem mhux aktar tard minn meta l-Prosekuzzjoni tkun iddikjarat il-provi tagħha magħluqa. Altrimenti jekk ma jkunx hekk l-akkużatur ikun jista' jbiddel

[6] Il-Qorti qegħda tibbaża dan fuq l-ispjega li ta l-kollega l-Maġistrat illum Imħallef Aaron Bugeja fil-kawża il-**Pulizija vs Joseph Calleja et**. deċiża fil-5 ta' Frar 2016

il-parametri tal-azzjoni penali skont meta jidhirlu u skont l-andament ta' dak li jkun qed iseħħ jew li jkun irriżulta matul il-kors tal-proċess penali.

Għalkemm hemm element ta' flessibilita' provdut minn ċertu ġurisprudenza fir-rigward tal-proċedimenti quddiem dawn il-Qrati ta' ġurisdizzjoni limitata, din il-flessibilita' trid tkun tali li ma tkunx ta' preġudizzju għall-proċeduri penali u għad-drittijiet tad-difiża.

Is-setgħat ta' din il-Qorti u r-rimedji li din il-Qorti tista' tagħti f'kull każ huma limitati u ristretti għal dawk li huma previsti mil-Liġi u fil-Liġi. Din il-Qorti ma għandiex is-setgħa, ossia *carte blanche* li tiddeċiedi kif trid u tipprovdi kull rimedju li jidhlilha f'moħħha jew li trid jew li tkun tixtieq tagħti. Il-provvedimenti tagħha huma limitati għal dawk provduti fil-Kodiċi Kriminali.

Din il-Qorti ma tistax tieħu post jew tissostitwixxi l-Qorti Ċivili kompetenti jew tagħti rimedji ta' natura ċivili li m'humiex previsti mill-Kodiċi Kriminali bħala li jistgħu jiġu emanati minn Qorti ta' Ġudikatura Kriminali.

F'kull każ pero', stante li din hija Qorti ta' Ġudikatura Kriminali hija marbuta bit-termini tal-imputazzjoni skont kif spjegat aktar 'il fuq. Aktar minn hekk, quddiemha, huwa dmir tal-Prosekuzzjoni li tipprova l-każ tagħha skont kif proferit fl-imputazzjoni kontestata sal-grad ta' konvinċiment morali u suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. Mill-banda l-oħra, jekk id-difiża tagħżel li tressaq xi provi jew sottomissjonijiet kif sar f'dan il-każ, huwa biżżejjed għad-difiża

li tikkonvinċi lil Qorti bit-teżi tagħha fuq bażi ta' konvinċiment morali li jistrieħ fuq bilanċ ta' probabbilta' u f'każ li dan iseħħ, u l-Qorti ma tħosshiex moralment konvinta li l-Prosekuzzjoni laħqet il-grad ta' prova rikjesta minnha, allura l-Qorti trid tillibera lill-imputat.

Dawn huma prinċipji kardinali li jsawru l-proċediment penali Malti. Jogħġbuna jew ma jogħġbuniex, dawn huma wħud mir-regoli bażilari li jistrieħ fuqhom il-proċediment penali Malti. Biss din il-Qorti ma tistax tieqaf hawnhekk. Hija marbuta li tiġġudika dan il-każ skont l-akkuża li ġiet magħmula mill-Prosekuzzjoni kontra l-imputat u ma tistax tbiddel hi bis-setgħa tagħha stess il-parametri tal-kawża intrapriża mill-Prosekuzzjoni u tiddeċiedi kif jiftlilha jew tmur lil hinn mill-imputazzjoni preżentata lilha mill-Prosekuzzjoni.

<u>Il-verita' storika</u>[7]

L-akbar sfida li jkollu kull Ġudikant hi li huwa jkun jixtieq dejjem jasal li jiskopri l-verita' storika. Dan peress li l-evidenza li jkollu quddiemu kemm dik diretta, kif ukoll u, a maggior ragione, dik indiretta, mhux dejjem neċessarjament iwassluh għal dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid kif ukoll fil-gideb li jista' jkun qiegħed jgħid. U huwa għalhekk li jeżisti wkoll ir-reat ta' sperġur għaliex il-Qrati mhux dejjem ikunu f'qagħda li jikxfu l-verita' storika mit-testimonjanza tax-xhieda li jixhdu quddiemhom. U f'kull każ, il-Qorti ma għandhiex il-fakulta' u s-setgħa li tidħol fil-profondita' tal-

[7] Ara spjega dettaljata tal-Imallef Aaron Bugeja fl-Appell Kriminali numru 237/2017 Il-**Pulizija vs Massimo Bonello** deċiż 6 ta' Frar 2020

moħħ, qalb u kuxjenza tax-xhud li jkun xehed quddiemha b'mod li tkun tista' tistabbilixxi ċ-ċertezza assoluta ta' dak li jkun qed jaħseb u jgħid billi taqralu moħħu u qalbu.

Mill-banda l-oħra l-evidenza indiretta, dik li tistrieħ prinċipalment fuq iċ-ċirkostanzi u li tkun bażata fuq l-analiżi taċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ, għalkemm mhix giddieba, tista' tkun qarrieqa. Huwa għalhekk li dawn il-Qrati dejjem straħu fuq il-massima li biex l-evidenza ċirkostanzjali tkun is-sies ta' sejbien ta' ħtija, din trid tkun inevitabbilment univoka. Cioe' li tipponta biss u esklussivament lejn direzzjoni waħda biss. U xejn ħliefha. Għax altrimenti, din it-tip ta' evidenza tista' tiżvija lill-Ġudikant mir-riċerka tiegħu tal-verita'.

Il-Liġi penali ma teħtieġx li biex persuna tiġi misjuba ħatja tkun trid tiġi stabbilita s-sufficjenza probatorja taċ-ċertezza assoluta, u dan għaliex Qorti rari ħafna tista' tkun konfrontata b'dan il-livell ta' prova. Fil-Liġi Maltija, bħal dawk li jsegwu l-proċedura penali mnissla mis-sistema Anglo-Sassoni, huwa biżżejjed li Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun konvinta lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni mill-provi mressqa mill-Prosekuzzjoni, u li ma jkunux ġew newtralizzati fuq bażi ta' probabbilta' mid-Difiża, sabiex tkun tista' ssib ħtija.

Dawn il-provi pero' jridu qabel xejn ikunu jirrispettaw ir-regoli stabbiliti tal-evidenza fi proċedimenti penali, cioe' l-***Law of Evidence***. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu prinċipalment fuq il-verżjoni ta' xhud waħdieni, il-Qorti xorta waħda tista' tasal sa' dak il-grad ta' prova, jekk dak ix-xhud ikun ġie emmnut, in kwantu f'din l-eventwalita', din ix-

xhieda ssir biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar u tkun tista' ssib ħtija fl-akkużat.

Iżda jekk mill-banda l-oħra Qorti tkun teħtieġ prova teknika jew xjentifika u għalhekk tkun teħtieġ ħila jew sengħa speċjali, tkun teħtieġ li tiġi magħmula perizja minn persuni kwalifikati fil-qasam partikolari li tkun tolqot dik il-prova. Fis-sistema penali Malti, mhux ammess li tiġi prodotta xhieda esperta ex parte. Il-periti nominati mill-Qorti, jitħarrku bħal xhieda oħra, u huma mistennija li fl-aħħar tal-perizja tagħhom jipproduċu rapport, bil-fomm jew bil-miktub, lill-Qorti li tkun ħatrithom. Dawn ix-xhieda esperti jistgħu jixhdu dwar il-fatti u ċirkostanzi mistħarrġa minnhom u li fuqhom ikunu bbażaw ir-rapport tagħhom. Konsegwentement, a differenza ta' xhieda oħra, jistgħu jesprimu opinjoni fuq il-materja teknika li għaliha huma jkunu ġew maħtura. Fil-qadi ta' din il-mansjoni, dawn ix-xhieda jridu jaħilfu r-rapport tagħhom u meta jixhdu huma jagħmlu dan bil-ġurament.

Fattur ieħor importanti msemmi fil-Liġi Maltija huwa li meta dawn il-periti, matul ix-xogħol tagħhom ikunu ħadu informazzjoni mingħand persuni oħra fuq ċirkostanzi ta' fatt, dawn il-persuni għandhom jissemmew fir-rapport u jridu jiġi mismugħin fil-Qorti bħal kull xhud ieħor – dment pero' li l-perit ma jkunx semgħa lil dawn ix-xhieda hu stess u bil-ġurament skont dak imsemmi fl-artikoli 650(5) tal-Kodiċi Kriminali. Eċċezzjonalment pero', jekk il-Qorti tħoss il-ħtieġa li dawn ix-xhieda jinstemgħu xorta waħda tista' tordna li jinstemgħu quddiemha. Dan jista' jiġri wkoll fuq talba tal-imputat.

Imbagħad, dik il-Qorti wara li tkun għarblet kemm l-evidenza ordinarja kif ukoll dik esperta, kemm dik diretta u kif ukoll dik indiretta, biex tkun tista' ssib ħtija fl-imputat, il-Qorti tkun trid tkun żgura moralment, *sure* bl-Ingliż u fis-sistema Legali Ingliż,[8] li l-każ seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni in bażi għall-provi ammissibbli li jitressqu quddiemha.

Il-grad ta' sufficjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni huwa l-ogħla livell ta' prova li l-Liġi teħtieġ fis-sistema Ġuridiku Malti sabiex Qorti ta' ġustizzja kriminali tkun tista' ssib persuna akkużata ħatja ta' reat. Huwa livell li ma' jeħtieġx iċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbiltajiet. Fil-każ Ingliż **Majid**,[9] Lord Moses stqarr hekk :

> *Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.*

Inoltre, fil-ktieb tagħhom **The Modern Law on Evidence**, Adrian Keane u Paul McKeown[10] jgħidu s-segwenti :

> *In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being "sure",*

[8] **R v Majid**, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[9] ibid.
[10] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.

in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

Sabiex tara jekk dan il-livell ta' suffiċjenza probatorja ntlaħaqx din il-Qorti trid, inter alia, tara jekk u safejn persuna tkun qed tixhed is-sewwa bil-prinċipji provduti lilha fl-artikolu 637[11] tal-Kodiċi Kriminali. Jekk il-Qorti tqis li, applikati dawn il-prinċipji, xhud ikun qiegħed jixhed is-sewwa, allura tkun tista' toqgħod fuq dak li jkun qed jgħid jew fuq parti minn dak li jkun qed jgħid skont il-każ. Jispetta dejjem lil min ikun irid jiġġudika l-fatti jiddeċiedi jekk, applikati dawn il-prinċipji, jemminx xhud f'dak kollu li jkun qed jgħid jew safejn jemmen minn dak li jkun qed jgħid, u dan japplika wkoll meta x-xhud ikun xhud waħdieni tal-fatti allegati.

Huwa biss meta jkun hemm id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, u fuq stħarriġ dettaljat u b'attenzjoni, b'diliġenza u b'mod imparzjali tal-provi u l-argumenti kollha li jkunu ġew imressqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża li jwassal sabiex dak il-livell ta' prova lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni jkun jista'

[11] Artikolu 637 tal-Kapitolu 9 jipprovdi gwida ċara lill-Ġudikant kif għandu japprezza xhieda ta' xhud:
id-deċiżjoni titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandhiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xhieda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

jingħad li ma ntlaħaqx u li allura, bħala konsegwenza, l-akkużat ikun irid jiġi ddikjarat mhux ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

Biss, kif intqal aktar 'il fuq, hija l-Liġi stess li, qabel xejn, tafda dan l-eżerċizzju f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati, u dan peress li l-Qorti tal-Maġistrati tkun fl-aħjar qagħda tqis il-provi kollha għax tkun għexet personalment il-proċess quddiemha. Hija setgħet tara u tisma' lix-xhieda jixhdu quddiemha. Dan l-eżerċizzju ta' analiżi tax-xhieda huwa mħolli prinċipalment f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati li tkun rat u semgħet dawn ix-xhieda quddiemha u għalhekk l-eżerċizzju tal-analiżi u apprezzament tal-provi mill-Qorti tal-Maġistrati stess huwa eżerċizzju importanti ħafna u g]andu jingħata l-piż li jixraqlu.

Kemm dan l-eżerċizzju tal-Qorti tal-Maġistrati huwa meħtieġ, joħroġ ukoll mill-ġurisprudenza Maltija, bħal fil-kawża Il-**Pulizija vs Lorenzo Baldacchino** deċiża mill-Qorti Kriminali bħala Qorti tal-Appell deċiża nhar it-30 ta' Marzu 1963 mill-Imħallef William Harding fejn intqal is-segwenti : -

> Lanqas hu traskurabili l-fatt li l-ewwel Qorti kienet impressjonata bil-mod serju u sod li bih xehdet din Consiglia kif hemm rikordat fis-sentenza stess. Ma hemmx bżonn jinghad li l-komportament tax-xhud (demeanour) hu fattur importanti ta' kredibilita (ara **Powell, On Evidence**, p. 505), u kien, ghalhekk, li inghad mill-Qrati Ingliżi segwiti anki mill-Qrati taghna, illi "*great weight should be attached to the finding of fact at which the judge of first instance has arrived*" (idem, p. 700), appuntu ghaliex

"he has had an opportunity of testing their credit by their demeanour under examination".

Ikkunsidrat:

Kif diġa' ddikjarat aktar 'il fuq kuntrarjament għall-kamp ċivili fejn min iressaq pretensjoni jkun irid jipprova tali pretensjoni fuq bilanċ ta' probabbiltajiet, il-livell ta' prova fil-kamp kriminali huwa wieħed pjuttost oneruż fuq il-Prosekuzzjoni. Il-Prosekuzzjoni għandha l-obbligu li hija tressaq l-aħjar prova biex tikkonvinci lill-Qorti li l-imputazzjonijiet addebitati lill-imputat jew imputati huma veri. Dan għaliex kif jgħid il-**Manzini** fil-ktieb tiegħu **Diritto Penale** (Vol. III, Kap. IV, paġna 234, Edizione 1890): *"Il così detto onero della prova, cioe' il carico di fornire, spetta a chi accusa – onus probandi incumbit qui osservit"*.

Kif kellha l-opportunita' tiddikjara din il-Qorti kif preseduta fi pronunċjamenti preċedenti, sabiex imputat jiġi ddikjarat ħati, l-imputazzjoni dedotta għandha tiġi pruvata *oltre* kull dubju raġjonevoli, cioe' oltre kull dubju dettat mir-raġuni. Fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Philip Zammit et** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-7 ta' Settembru 1994 il-Qorti tagħmilha ċar li mhux kull l-iċken dubju huwa biżżejjed sabiex l-imputat jiġi ddikjarat liberat, hemm bżonn li "*dubju jkun dak dettat mir-raguni*". F'sentenza oħra mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar il-5 ta' Diċembru 1997 fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Peter Ebejer**, dik il-Qorti fakkret li l-grad ta' prova li trid tilħaq il-Prosekuzzjoni hu dak il-grad li ma jħalli ebda dubju dettat mir-raġuni u mhux xi grad ta' prova li ma jħalli ebda ombra ta' dubju. Id-dubji ombra

ma jistgħux jitqiesu bħala dubji dettati mir-raġuni. Fi kliem ieħor, dak li l-Ġudikant irid jasal għalih hu, li wara li jqis iċ-ċirkostanzi u l-provi kollha, u b'applikazzjoni tal-bon sens tiegħu, ikun moralment konvint minn dak il-fatt li trid tipprova l-Prosekuzzjoni. Fil-fatt dik il-Qorti ċċitat l-ispjegazzjoni mogħtija minn **Lord Denning** fil-każ **Miller vs. Minister of Pension** - 1974 - 2 ALL ER 372 tal-espressjoni "*proof beyond a reasonable doubt*":

> "*Proof beyond a reasonable doubt does not mean proof beyond the shadow of a doubt. The law would fail to protect the community if it admitted fanciful possibilities to deflect the course of justice. If the evidence is so strong against a man as to leave only a remote possibility in his favour, which can be dismissed with the sentence 'of course it is possible but not in the least probable' the case is proved beyond reasonable doubt, but nothing shall of that will suffice*".

Il-fatt li jista' jkun hemm kunflitt fil-provi m'għandux a priori jeskludi sejbien ta' ħtija għall-akkużi li jkunu ġew dedotti. Kif ingħad fil-kawża fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Graham Charles Ducker**, deċiża fid-19 ta' Mejju 1997: "*It is true that conflicting evidence per se does not necessarily mean that whoever has to judge may not come to a conclusion of guilt. Whoever has to judge may, after consideration of all circumstances of the case, dismiss one version and accept as true the opposing one*". F'tali sitwazzjoni l-Qorti tkun obbligata timxi mal-linji gwida stabbiliti mill-Qorti tal-Appell Kriminali fid-9 ta' Settembru 2002 fil-kawża fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Martin Mark Ciappara** jew il-Ġudikant ikun tal-fehma li l-każ tal-Prosekuzzjoni ma jkunx ġie sodisfaċentement ppruvat, u allura l-Qorti għandha tillibera,

jew jekk ikun moralment konvint li l-verżjoni korretta hija waħda u mhux l-oħra, jimxi fuq dik il-verżjoni li jaċċetta u jekk dik il-verżjoni tkun timpronta l-ħtija tal-imputat jew akkużat, allura jiddikjara tali ħtija u jgħaddi għall-piena jew għal xi provvediment ieħor.

L-istess linja ta' ħsieb ġiet espressa mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Jonathan Micallef** mogħtija fit-2 ta' Frar 2012:

> *"Huwa minnu illi jista' jkollok sitwazzjoni fejn numru ta' xhieda qeghdin jaghtu verzjoni differenti minn ohrajn illi xehdu qabel. B'daqshekk ma jfissirx illi ghax hemm xhieda differenti bil-fors hemm konflitt li ghandha twassal ghal liberatorja. Fil-kawza* ***Pulizija vs. Joseph Thorn*** *deciza mill-Qorti ta' l-Appell Kriminali fid-9 ta' Lulju 2003, il-Qorti qalet '... mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghal liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l-Qorti f'kaz ta' konflitt ta' provi, trid tevalwa il-provi skond il-kriterji annuncjati fl-Artikolu 637 tal-Kap. 9 u tasal ghal konkluzzjoni dwar lil min trid temmen u f'hiex trid temmen jew ma temminx' (ara wkoll* ***Repubblika ta' Malta vs. Dennis Pandolfino*** *19 t'Ottubru 2006)."*[12]

Magħmulin dawn l-espożizzjonijiet ġenerali li huma ta' rilevanza għal kull każ, iżda b'mod partikolari għall-każ odjern, il-Qorti sejra issa

[12] Ara wkoll **Il-Pulizija vs. Patrick Mangion et** (deċiża fis-17 ta' Settembru 2012), **Il-Pulizija vs. Michele sive Michael Fenech** (deċiża fis-17 ta' Settembru 2012), **Il-Pulizija vs. Mohammed Mansur Ali** (deċiża fl-24 ta' Jannar 2013), **Il-Pulizija vs. Mario Pace** (deċiża fis-6 ta' Frar 2013) u **Il-Pulizija vs. Hubert Gatt** (deċiża fil-11 ta' Lulju 2013); **Il-Pulizija vs Raymond Cassar** (deċiża fit-13 ta' Jannar 2016).

tgħaddi biex tevalwa r-reati li bihom qegħdin jiġu akkużati l-imputati, is-sottomissjonijiet ta' difiża li qajmu l-imputati u jekk tali akkużi irriżultawx ippruvati.

EĊĊEZZJONIJIET TAL-PRESKRIZZJONI

Fin-Nota ta' Sottomissjonijiet finali tal-imputati l-istess imputati eċċepixxew il-preskrizzjoni ta' sentejn kontemplata fl-Artikolu 688(e) tal-Kodiċi Kriminali wieħed dwar l-ewwel imputazzjoni u l-ieħor dwar it-tieni imputazzjoni.

Il-Kodiċi Kriminali dwar preskrizzjoni Art 688 jipprovdi:

> *688. Bla ħsara ta' fejn il-liġi tiddisponi xort'oħra, l-azzjoni kriminali taqa' bi preskrizzjoni -*
>
> *(d) bl-egħluq ta' ħames snin għad-delitti suġġetti għall-piena ta' priġunerija għal żmien ta' anqas minn erba' snin u mhux anqas minn sena;*
> *(e) bl-egħluq ta' sentejn għad-delitti suġġetti għall-piena ta' priġunerija għal żmien ta' anqas minn sena, jew tal-multa jew għall-pieni tal-kontravvenzjonijiet;*

Artikli applikabbli għal dan il-każ

L-ewwel imputazzjoni

Artikoli 226(1)(a)(c) u 226 B tal-Kap 9

226. (1) Jekk minħabba l-fatti imsemmijin fl-aħħar artikolu qabel dan issir offiża fuq il-persuna, l-akkużat, meta jinsab ħati, jeħel -

*(a) jekk l-**offiża tkun gravi u ġġib il-konsegwenzi msemmijin fl-artikolu 218**, il-piena ta' priġunerija għal żmien **mhux iżjed minn sena jew multa mhux iżjed minn erbat elef sitt mija u tmienja u ħamsin euro u ħamsa u sebgħin ċenteżmu (4,658.75)**;*

(b) jekk l-offiża tkun gravi mingħajr il-konsegwenzi msemmijin fl-artikolu 218, il-piena ta' priġunerija għal żmien mhux iżjed minn sitt xhur jew multa mhux iżjed minn elfejn u tliet mija u disgħa u għoxrin euro u sebgħa u tletin ċenteżmu (2,329.37);

[…]

*226B. Meta xi wieħed mir-reati msemmija fl-artikoli 225, 226 u 226A **jitwettaq permezz ta' fluwidu esploživ jew sustanza esploživa, il-piena stabbilita għar-reat għandha tiżdied b'żewġ gradi jew tlieta**[13]**.***

[13] TLUGĦ U INŻUL PIENI Art 32. (1) tal-Kap 9 *Meta fil-piena jkunu jidħlu żewġ gradi jew iżjed, it-tlugħ jew l-inżul isir billi jittalla' jew jitniżżel il-maximum u l-minimum għall-grad l-aktar qrib rispettivament.*

<u>It-tieni imputazzjoni</u>

<u>Artikoli marbuta mal-Att dwar l-Isplussiv Kap 33</u>

LEĠISLAZZJONI SUSSIDJARJA 33.03 REGOLAMENTI DWAR KONTROLL TA' XOGĦLIJIET TAN-NAR U ESPLOŻIVI OĦRA

17.Id-detentur tal-liċenza biex jaħraq ix-xogħlijiet tan-nar għandu jagħmel dak kollu li jkun meħtieġ sabiex isib u jneħħi mill-inħawi ta' madwar il-post tal-ħruq, dawk l-oġġetti kollha ta' xogħlijiet tan-nar li ma jkunux ħadu jew splodew kif ukoll kull materjal ieħor li jirriżulta mill-ħruq ta' dawk ix-xogħlijiet tan-nar.

KAPITOLU 33 ORDINANZA DWAR L-ESPLOŻIVI

29. (1) Kull min, kontra d-disposizzjonijiet tat-Taqsima I ta' din l-Ordinanza, iżomm fid-dar tiegħu jew f'post ieħor, jaħdem, ibigħ jew joffri għal bejgħ, jew jikkunsinna lill-persuni mhux awtorizzati, porvli tal-isparar jew xi waħda mis-sustanzi l-oħra msemmijin fl-artikolu 6, jeħel, meta jinsab ħati, il-piena tal-priġunerija għal żmien ta' bejn ***<u>sitt xhur u sentejn jew multa ta' mhux anqas minn ħmistax-il elf euro (€15,000) u mhux iżjed minn ħamsin elf euro (€50,000), jew għal dik il-priġunerija u multa flimkien</u>****.*

(2) Meta porvli tal-isparar jew xi sustanza oħra kif imfisser fis-subartikolu (1) u li huma miżmuma, ippreparati, mibjugħa, offruti għall-bejgħ jew ikkunsinnati kif previst fis-subartikolu (1) jikkawżaw splużjoni li b'konsegwenza tagħha tiġi kaġunata mewt ta' persuna oħra

jew ***offiża gravi fuq persuna oħra****, il-persuna li żammet, ippreparat, biegħet, offriet għall-bejgħ jew ikkunsinnat dawk l-istess porvli tal-isparar jew sustanza oħra, tista' teħel, meta tinsab ħatja, kif ġej:*

(a) meta tkun ġiet ikkaġunata l-mewt ta' persuna oħra, il-piena ta' priġunerija għal żmien ta' mhux iżjed minn erba' snin; Kap. 9.

(b) fejn titwettaq ***offiża gravi fuq il-persuna liema offiża tipproduċi xi wieħed mill-effetti msemmija fl-artikolu 218 tal-Kodiċi Kriminali****, il-piena ta'* ***priġunerija għal żmien ta' mhux iżjed minn sentejn jew multa ta' mhux inqas minn tmint elef euro (€8,000) iżda mhux iżjed minn tmenin elf euro (€80,000) jew għal dik il-multa u priġunerija flimkien****;*

(ċ) fejn titwettaq offiża gravi fuq il-persuna liema offiża ma tipproduċix xi wieħed mill-effetti msemmija fl-artikolu 218 tal-Kodiċi Kriminali, il-piena ta' priġunerija għal żmien ta' mhux iżjed minn sena jew multa ta' mhux inqas minn elfejn u ħames mitt euro (€2,500) iżda mhux iżjed minn għoxrin elf euro (€20,000) jew għal dik il-multa u priġunerija flimkien.

31. Kull min jikser ir-regolamenti magħmulin taħt l-artikolu 22 jeħel, meta jinsab ħati, il-piena msemmija fl-artikolu 30 jekk ir-reat ikun kontra regolament dwar il-ġarr ta' porvli jew ta' esplożivi, jew il-piena msemmija fl-artikolu 29 jekk ir-reat ikun kontra regolament dwar il-ħwejjeġ l-oħra msemmijin fl-artikolu 22.

Il-Qorti qed tiċħad l-eċċezzjonijiet in kwantu riferibbli għall-ewwel imputazzjoni stante li mill-provi miġjuba mill-Prosekuzzjoni, mir-rapporti mediċi riferibbli għall-ġrieħi sofferti bħala konsegwenza tal-inċident kif ukoll mix-xhieda tat-tobba li rrilaxxjaw l-imsemmija ċertifikati, jirriżulta pruvat sal-grad rikjest mill-liġi li l-ġrieħi sofferti minn Glenn Muscat kellhom il-konsegwenzi indikati fl-Artikolu 218 tal-Kodiċi Kriminali u li kwindi l-perjodu ta' preskrizzjoni applikabbli huwa dak ta' ħames snin kontemplat fl-Artikolu 688(d) tal-Kodiċi Kriminali.

Il-Qorti sejra għalhekk tiċħad l-eċċezzjoni ta' preskrizzjoni sollevata mid-Difiża in kwantu din hija riferibbli għall-ewwel imputazzjoni.

> Il-Qorti qed tiċħad ukoll l-eċċezzjoni in kwantu riferibbli għat-tieni imputazzjoni stante li l-piena skont Artikolu 29(2)(b) tal-Kap 33 *"fejn titwettaq* ***offiża gravi fuq il-persuna liema offiża tipproduċi xi wieħed mill-effetti msemmija fl-artikolu 218 tal-Kodiċi Kriminali****, il-piena ta'* ***priġunerija għal żmien ta' mhux iżjed minn sentejn jew multa ta' mhux inqas minn tmint elef euro (€8,000) iżda mhux iżjed minn tmenin elf euro (€80,000) jew għal dik il-multa u priġunerija flimkien"*** u li kwindi l-perjodu ta' preskrizzjoni applikabbli huwa dak ta' ħames snin kontemplat fl-Artikolu 688(d) tal-Kodiċi Kriminali.

Il-Qorti sejra għalhekk tiċħad l-eċċezzjoni ta' preskrizzjoni sollevata mid-Difiza in kwantu din hija riferibbli għat-tieni imputazzjoni.

KUNSIDERAZZJONIJIET LEGALI DWAR L-AKKUŻI

L-ewwel Imputazzjoni

Artikoli 225 (1) u 255 (2) tal-Kapitolu 9

Il-Kunċett ta' Negliġenza

Fid-dottrina u l-ġurisprudenza kontinentali jeżistu żewġ tejoriji partikolari dwar il-kunċett ta' negliġenza: it-tejorija hekk imsejħa oġġettiva u dik suġġettiva. It-test għat-tejorija oġġettiva mhux wieħed li hu immirat biex jistabbilixxi jekk il-persuna ipprevedietx jew setgħetx tipprevedi dak l-inċident fil-*fatti specie* partikolari tal-każ iżda jekk l-aġir ta' dik il-persuna jaqax taħt l-obbligu raġjonevoli ta' attenzjoni li kull persuna fis-soċjeta' hija preżunta li għandu jkollha f'ċirkostanza partikolari. Min-naħa l-oħra t-tejorija suġġettiva tenfasizza li wieħed jista' jitkellem fuq aġir negligenti jekk ikun hemm nuqqas f'li wieħed ikun *alert* jew viġilanti bil-limitazzjonijiet tiegħu personali f'dak il-każ partikolari.

Il-Kodiċi Kriminali tagħna fl-artikoli 225, [14] 226[15] u 328[16] jitkellem fuq *"nuqqas ta' hsieb, traskuragni, nuqqas ta' hila fl-arti jew professjoni tieghu u*

---

[14] Artikolu 225: *"Kull min, b'nuqqas ta' hsieb, bi traskuragni, jew b'nuqqas ta' hila fl-arti jew professjoni tieghu, jew b'nuqqas ta' tharis ta' regolamenti, jikkaguna l-mewt ta' xi hadd, jehel, meta jinsab hati, il-piena ta' prigunerija ghal zmien mhux izjed minn erba' snin jew multa mhux izjed minn hdax-il elf sitt mija u sitta u erbghin euro u sebgha u tmenin centezmu (11,646.87)."*

[15] L-Artikolu 226 jirreferi ghall-offizi li ma jwasslux ghall-mewt izda jarrekaw biss hsara gravi jew hafifa fuq il-persuna ta' l-individwu*: "Jekk minhabba l-fatti imsemmijin fl-ahhar artikolu qabel dan issir offiza fuq il-persuna, l-akkuzat, meta jinsab hati, jehel - (a) jekk l-offiza tkun gravi u ggib il-konsegwenzi msemmijin fl-artikolu 218, il-piena ta' prigunerija ghal zmien mhux izjed minn sena jew multa mhux izjed minn erbat elef sitt mija u tmienja u hamsin ewro u hamsa u sebghin ewro centezmi (€4658.75); (b) jekk l-offiza*

nuqqas ta' tharis ta' regolamenti". Ma teżisti l-ebda spjegazzjoni tat-termini *"nuqqas ta' hsieb u traskuragni";* madanakollu dawn ġeneralment huma meħudin li jfissru bħala nuqqas ta' attenzjoni u ta' teħid ta' prekawzjonijiet li kienu mistennija f'ċirkostanzi partikolari. Fir-rigward tat-termini *"nuqqas ta' ħila fl-arti u professjoni tiegħu"* u *"nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti",* l-implikazzjoni ta' dawn il-frażijiet huma pjuttost ċari u ma jħallu lok tal-ebda interpretazzjoni. Sakemm l-aġir negliġenti ma jinkwadrax ruħu taħt xi waħda mill-parametri stabbiliti minn dawn l-artikoli tal-liġi, persuna ma tkunx tista' tiġi misjuba ħatja ta' negliġenza għal dak li għandu x'jaqsam mal-azzjoni kriminali. Inoltre tali aġir negliġenti jrid ikun per forza wassal sabiex ġiet arrekata ħsara lill-persuna jew inkella xi proprjeta'. Dan għaliex fl-artikoli 225, 226 u l-artikolu 328, il-ħsara lill-persuna jew lill-proprjeta' hija indikata bħala waħda mill-elementi kostituttivi tar-reat.

Il-Kodiċi tagħna huwa bbażat fuq il-Kodiċi Taljan tal-1889. Fil-kummentarju tad-disposizzjonijiet relattivi għal negliġenza ta' dan il-Kodiċi, awturi Taljani dejjem qiesu li għandu jiġi applikat it-test suġġettiv.[17] Jekk wieħed iqis it-termini użati fil-liġi tagħna u cioe'

tkun gravi minghajr il-konsegwenzi msemmijin fl-artikolu 218, il-piena ta' prigunerija ghal zmien mhux izjed minn sitt xhur jew multa mhux izjed minn elfejn tlett mija u disgha u ghoxrin ewro u sebgha u tletin ewro centezmi (€2329.37); (c) jekk l-offiza tkun hafifa, il-pieni stabbiliti ghall-kontravvenzjonijiet. (2) Fil-kazijiet imsemmijin fis-subartikolu (1)(c), il-procediment jista' jittiehed biss fuq kwerela tal-parti offiza.

[16] L-artikolu 328 jaqra: *"Kull min, b'nuqqas ta' hsieb, bi traskuragni jew b'nuqqas ta' hila fl-arti jew professjoni tieghu, jew b'nuqqas ta' tharis ta' regolamenti, jikkaguna hruq, jew jaghmel xi hsara jew ihassar jew jgharraq xi haga, kif imsemmi f'dan is-sub-titolu, jehel, meta jinsab hati - (a) jekk minhabba f'hekk tigri l-mewt ta' persuna, il-piena stabbilita fl-artikolu 225; (b) jekk minhabba f'hekk xi hadd ibati offiza gravi fuq il- persuna, li tkun iggib il-konsegwenzi msemmijin fl-artikolu 218, il-piena ta' prigunerija ghal zmien mhux izjed minn sitt xhur jew multa mhux izjed minn elfejn tliet mija u disgha u ghoxrin euro u sebgha u tletin centezmu (2,329.37); (c) jekk minhabba f'hekk xi hadd ibati offiza gravi minghajr il-konsegwenzi hawn fuq imsemmija, il-piena ta' prigunerija ghal zmien mhux izjed minn tliet xhur jew multa mhux izjed minn elf mija u erbgha u sittin euro u disgha u sittin centezmu (1,164.69); (d) f'kull kaz iehor, il-piena ta' prigunerija ghal mhux izjed minn tliet xhur jew il-multa jew il-pieni tal-kontravvenzjonijiet: Izda fil-kazijiet imsemmijin fil-paragrafu (d), hlief meta l-hsara tkun kagunata fi proprjetà pubblika, jistghu jittiehdu procedimenti biss bil-kwerela tal-parti offiza."*

[17] Ara Impallomeni, Vol III, pg 1662

"nuqqas ta' hsieb u traskuragni", wieħed jista' jinnota li dawn huma termini li qegħdin jirreferu direttament għall-attitudni suġġettiva ta' min ikun ħati tar-reat. Huwa neċessarju għalhekk li wieħed jindika jekk iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ kinux jippermettu lill-persuna involuta li tintebaħ bil-konsegwenzi tal-aġir tagħha.

Il-parti operattiva u essenzjali tal-akkuża li ġiet dedotta fil-konfront tal-imputati hija li nhar l-24 ta' Awwissu 2015 għall-ħabta ta' 14.00hrs u fix-xhur ta' qabel, fin-naħa ta' wara ta' Triq Żgħawri, Munxar, Għawdex u nħawi oħra f'Għawdex "**b'nuqqas ta' hsieb, jew bi traskuraġni, jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tagħhom, jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti mill-awtoritajiet kompetenti, bħala detenturi tal-liċenza sabiex jaħarqu xogħlijiet tan-nar, waqt li kienu fl-obbligu li jneħħu kull periklu, involontarjament ikkaġunanaw offiża ta' natura gravi fuq il-persuna ta' Glenn Muscat detentur tal-karta tal-identita' numru 5202(H) u ġrieħi ta' natura ħafifa fuq il-persuna ta' Malcolm Portelli detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 17502(H)".**

Il-ġurista Sir Anthony Mamo, fin-Noti tiegħu, jispjega illi għalkemm il-frażijiet *"nuqqas ta' ħsieb"* u *"traskuraġni"* mhumiex mogħtija definizzjoni mil-liġi pero' jkompli jgħid li *"it is clear that by them the law means generally the absence of such care and precautions as it was the duty of the defendant to take in the circumstances"*[18].

Il-Professur Mamo jkompli jsostni li, *"the essence of negligence is made to consist in the "possibility of foreseeing" the event which has not been foreseen"*[19]. Sabiex jenforza t-teżi tiegħu, Mamo jagħmel referenza għat-

[18] *Lectures in Criminal Law*, Vol 1, pg 69
[19] ibid, pg 67 (sottolinear fit-test oriġinali)

tagħlim ta' Francesco Carrara, u jikkwotah kif segwenti – *"Il non aver previsto la conseguenza offensiva sconfina la colpa dal dolo. Il non averla potuto prevedere, sconfine il caso dalla colpa"*[20].

Antolisei, fil-ktieb tiegħu *Manuale di Diritto Penale (Parte Generale)*, jagħmel ukoll referenza għal Carrara, u jgħid hekk:

> *"Secondo la dottrina tradizionale che vanta origini antichissime e in questi ultimo tempi torna a prevalere, la colpa consiste nella prevedibilita' del risultato non voluto. Scrisse il Carrara: La colpa si definisce la volontaria omissione di diligenza nel calcolare le conseguenze possibili e prevedibili del proprio fatto. Dicesi conseguenza prevedibile, perche' l'essenza della colpa sta nella prevedibilita'".*[21]

Din hija t-teżi li dejjem ġiet aċċettata mill-Qrati tagħna. Fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet ***Il-Pulizija vs Richard Grech***[22] ġie deċiż li jekk il-prudenza tikkonsisti billi persuna tagħmel dak li hu raġonevolment mistenni minnha sabiex tipprevjeni l-konsegwenzi dannużi ta' għemilha, l-imprudenza tikkonsisti billi wieħed jagħmel avventatament dawk l-affarijiet li hu messu ppreveda li setgħu jikkaġunaw ħsara. It-traskuraġni, mill-banda l-oħra, timplika ċerta non-kuranza, ċertu abbandun kemm intellettiv kif ukoll materjali. Fiż-żewġ każijiet, pero', il-ħsara tkun prevedibbli, għalkemm mhux prevista: kieku kienet ukoll prevista, wieħed ikun qiegħed fil-kamp doluż b'applikazzjoni tad-dottrina tal-intenzjoni pożittiva indiretta.

---

[20] ibid, pg 68 (sottolinear fit-test oriġinali)
[21] Antolisei, *Manuale di Diritto Penale (Parte Generale)* (Giuffre', 1997, 14 ed) 364
[22] *Pulizija vs Richard Grech* (Appell Kriminali, 21/03/1996, De Gaetano)

Fl-istess sentenza ġie ritenut dak li kien diġa' ntqal fis-sentenza ***Il-Pulizija vs Perit Louis Portelli***[23], fejn saret ukoll, fost l-oħrajn, referenza ghal Giorgi:

> *"Hu mehtieg ghall-kostituzzjoni tar-reat involontarju skond l-art. 239 [illum 225] tal-Kodici Penali illi tirrikorri kondotta volontarja negligenti – konsistenti generikament f'nuqqas ta' hsieb ("imprudenza"), traskuragni ("negligenza"), jew nuqqas ta' hila ("imperizia") fl-arti jew professjoni jew konsistenti specifikatament f'nuqqas ta' tharis tar-regolamenti – li tkun segwita b'ness ta' kawzalita' minn event dannuz involontarju.*
>
> *Ghandu jigi premess illi, ghall-accertament tal-htija minhabba f'kondotta negligenti, ghandu jsir il-konfront tal-kondotta effettivament adoperata ma' dik ta' persuna li s-sapjenza rumana identifikat mal-"bonus pater familias", dik il-kondotta, cioe, illi fil-kaz konkret kienet tigi wzata minn persuna ta' intelligenza, diligenza u sensibilita' normali: kriterju li filwaqt li jservi ta' gwida oggettiva ghall-gudikant, ihallih fl-istess hin liberu li jivvaluta d-diligenza tal-kaz konkret. "La diligenza del buon padre di famiglia costituisce un criterio abbastanza indeterminato per lasciare al giudice gran liberta' di valutazione." (Giorgi, Teoria delle Obbligazioni, II, 27, p. 46)"*

Fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-11 t'Ottubru 2012 fl-ismijiet: **Il-Pulizija v Peter Stroud**[24] il-Qorti ċċitat dak illi qal **Archbold** fil-**Criminal Pleading, Evidence and Practice**:

[23] *Pulizija vs Perit Louis Portelli* (Qorti Kriminali, 04/02/1961, Kollez XLV.iv.870, Flores)

[24] Appell Kriminali Numru. 225/2011 deċiż mill-Imħallef Michael Mallia

"Where death results in consequence of a negligent act, it would seem that, to create criminal responsibility, the degree of negligence must be so gross as to amount to recklessness. . . Probably, of all the epithets that can be applied "reckless" most nearly covers the case ... but whatever epithet be used, and whether an epithet be used or not, in order to establish criminal responsibility, the facts must be such that ... the negligence of the prisoner went beyond a matter of compensation between subjects and showed such disregard for the life and safety of others as to amount to a crime against the state and conduct deserving punishment..."

Jekk tirriżulta xi negliġenza kontributorja, din in-negliġenza kontributorja għandha tittieħed in kunsiderazzjoni biss fil-kalibrar tal-piena li għandha tiġi erogata jekk tinstab ħtija.

Illi f'dan is-sens jikkommenta anke l-Antolisei:

Nell'ipotesi che con la colpa del soggetto attivo del reato concorra la colpa della persona offesa, da alcuni si parla di compensazione delle colpe, nel senso che la colpa dell'uno verrebbe annullata dalla colpa dell'altro. Cosi non si dovrebbe punire l'automobilista, se l'investimento sia dovuta anche alla colpa della vittima. Cio non puo' ammettersi, perche il principio della compensazione delle colpe, se vale nell'ambito del diritto privato, ... non ha diritto di cittadinanza nel campo penale. Qui la punizione e' reclamata da un interesse pubblico, quindi, dell'eventuale colpa della vittima il guidice terra' conto solo

entro i limiti dei suo poteri discrezionali per l'applicazione concreta della pena.[25]

Il-Qorti waqt li qiegħda tiddeċiedi trid iżżomm f'moħħha l-mistoqsija jekk l-aġir tal-imputati kienx il-fattur li wassal għal dan l-inċident. Huma jridu jwieġbu għal dan l-aġir indipendentement minn dak li seta' għamel ħaddieħor. Sabiex il-fattur kontributorju tat-terz jinnewtralizza r-responsabbilta' tal-imputati, dan il-fattur irid ikun dak li **unikament u esklussivament** iwassal għall-inċident in eżami. Fil-kamp penali, in-negliġenza kontributorja ma teħlisx lill-imputati jekk ma tkunx il-kawża unika tas-sinistru akkadut.

Il-ġurisprudenza fir-rigward tan-negliġenza tas-suġġett passiv ta' allegat reat f'diversi sentenzi li f'sedi kriminali, in-negliġenza kontributorja ta' ħaddiehor ma tbiddel xejn mir-responsabbilta' kriminali tal-imputati għaliex hu prinċipju f'materja kriminali li tali negliġenza kontributorja ta' ħaddiehor ma teżonerax lill-imputati sakemm ma tkunx il-kawża unika tas-sinistru.[26]

Il-kunċett tal-*bonus pater familias*

L-imputazzjonijiet kontra l-imputati jittrattaw ir-reat ta' feriti involontarji, ossia l-fatt illi bin-non-kuranza jew non-osservanza tar-regolamenti, bin-nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni, ikkawżaw il-ġrieħi fuq iż-żewġ adolexxenti. Fi kliem ieħor ma hux ipotezzat reat fejn

[25] Ref **Manuale di Diritto Penale Parte Generale** 1989 Giuffre pagna 332

[26] Ara s-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet ***Il-Pulizija v. Richard Joseph Maurice Vella*** *(06.06.2014).*

hu meħtieġ il dolo, iżda l-fatt illi l-imputati aġixxew b'mod li bih setgħu jobsru (meta fil-fatt ma basrux) illi bl-aġir taghhom kienu ser joħolqu s-sinistru. It-**test f'dan il-każ huwa jekk l-imputati, waqt li kienu qegħdin jaħarqu l-logħob tan-nar u wara imxewx *qua bonus paterfamilias* jew le dejjem jekk il-Qorti tasal li kienu huma li ħarqu n-nar li wara fdalijiet minnu kkaġunaw il-feriti fuq l-adoloxxenti**. Jekk kien qiegħed jaġixxi b'dan il-mod, wieħed irid jasal għall-konklużjoni illi l-inċident seħħ minħabba raġuni aċċidentali li ma setgħet qatt u bl-ebda mod tiġi evitata. Iżda dak li jiġi ipotizzat f'dawn iċ-ċirkostanzi huma oħrajn: illi mingħajr il-ħsieb li jikkawżaw dan l-inċident, huma naqsu milli jaġixxu bħala *bonus paterfamilias*, u proprju minħabba din in-non-kuranza ikkawżaw l-inċident de quo.

Il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-każ **Il-Pulizija v. Kevin Sammut**[27] fit-23 ta' Jannar 2009. F'din id-deċiżjoni l-Prim Imħallef Vincent Degaetano jidħol fid-dettal dwar il-kunċett tal-*bonus pater familias* u xi jkollu f'moħħu bniedem ta' intelliġenza ordinarja:

> Fi kliem iehor, il-kwistjoni tibqa' dejjem dik ta' x'kellu verament f'mohhu l-agent fil-mument li wettaq l-att materjali u mhux x'seta' kellu f'mohhu li kieku kien bniedem ta' intelligenza ordinarja jew ta' sagacja ordinarja jew – biex wiehed juza l-espressjoni uzata mill-ewwel Qorti – kieku kien *bonus pater familias*. Argument analogu (u fil-kuntest ta' reati differenti) gie elaborat minn din il-Qorti (kollegjalment komposta) fis-sentenza taghha tat-12 ta' Dicembru

[27] App Nru 192/08

2007 fil-kawza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta v. John Polidano et**. F'dik is-sentenza nghad hekk:

> **Ghalkemm huwa veru li wiehed irid jiddesumi l-intenzjoni ta' dak li jkun kemm mill-att materjali kif ukoll mic-cirkostanzi antecedenti, konkomitanti u sussegwenti ghall-istess att materjali, l-intenzjoni dejjem tibqa' kwistjoni soggettiva – jigifieri x'kellu f'mohhu l-agent (l-akkuzat) fil-mument li ghamel l-att – u mhux semplicement kwistjoni oggettiva ta' x'missu anticipa jew x'kienet tanticipa l-persuna ta' intelligenza ordinarja. Jigifieri m'ghandhiex issir enfasi preponderanti fuq il-konsegwenzi li rrizultaw mill-att. Kif jispjega Gerald Gordon fil-ktieb tieghu *The Criminal Law of Scotland* [28]:**

> **"Intention, then, is subjective, but is proved objectively. Or at least this is so in most cases. Since it is in the end subjective, the jury cannot be prevented from claiming intuitive knowledge of the accused's state of mind, or from believing his account of his state of mind against all the objective evidence. Or at least they should not be so prevented, if they**

[28] W. Green and Son Ltd (Edinburgh), 1978.

> **are, as they are always said to be, the judges of fact. The law should not at one and the same time lay down a subjective criterion, and then require the jury to determine whether the criterion has been satisfied by reference solely to an objective standard, the standard of the reasonable man. It has from time to time been said that a man is presumed to intend the natural consequences of his acts, but in the first place this is at most a presumption, and in the second place it applies only if "natural" is read as meaning "blatantly highly probable": if this were not so, all crimes of intent would be reduced to crimes of negligence."[29]**

U l-istess awtur, fil-kuntest tal-kuncett ta' "recklessness" (li fil-ligi Skocciza *"is advertent and involves foresight of the risk"*[30] u li ghalhekk hu tista' tghid identiku ghall-kuncett taghna ta' intenzjoni pozittiva indiretta) jghid hekk:

> **"When the reasonable man is used as a test of subjective recklessness the position is that if the reasonable man would have foreseen the risk, it will be accepted as a fact that the**

[29] Para. 7.28, pp. 232-233.
[30] Para. 7.45, p. 241; "…negligence is inadvertent and involves an absence of such foresight."

accused foresaw it, unless there is strong evidence to the contrary. But if the accused can show that in fact he did not foresee the risk, then it is illogical to characterise him as reckless on the ground that a reasonable man would have foreseen it. As Hall[31] says, *'In the determination of these questions, the introduction of the "reasonable man" is not a substitute for the defendant's awareness that his conduct increased the risk of harm any more than it is a substitute for the determination of intention, where that is material. It is a* method *used to determine those operative facts in the minds of normal persons'*.

"Since evidence of the accused's state of mind must normally consist of objective facts from which the jury will draw an inference as to his state of mind, the more careless the accused's behaviour the more likely it is that he will be regarded as reckless, since the more likely it will be that he foresaw the risk involved. A man who kills another by punching him on the jaw may be believed when he says that he did not foresee the risk of death; but a man who kills another by striking him on the skull

[31] Hall, J., ***General Principles of Criminal Law*** 2nd ed., Indianapolis, 1960, p. 120.

with a hatchet will be hard put to it to persuade a jury that he did not realise that what he was doing might be fatal. In *Robertson and Donoghue* Lord Justice-Clerk Cooper directed the jury that 'In judging whether…reckless indifference is present you would take into account the nature of the violence used, the condition of the victim when it was used, and the circumstances under which the assault was committed'. All these are objective factors affecting the degree of the carelessness of what the accused did, viewed as something likely to cause death. The jury proceed by way of syllogism to infer from these objective factors that the accused was subjectively reckless, and the major premise is that a reasonable man would have foreseen the risk. So they argue: all reasonable men would foresee the risk of death as a result of what the accused did; the accused is (*ex hypothesi*) a reasonable man; therefore the accused foresaw the risk."[32]

[32] Gerald Gordon, *op. cit.* para. 7.53, pp. 245-246.

<u>Xhieda ta' ko-imputat</u>

Il-Qorti tfakkar li xhieda ta' ko-imputat ma tagħmilx prova kontra jew favur ko-imputat ieħor sakemm il-każ tiegħu ma jiġix definittivament deċiz.

Dan il-principju joħroġ mill-artikolu 636(b) tal-Kodiċi Kriminali. Artikolu 661 tal-Kodiċi Kriminali jistipola li stqarrija ta' ko-imputat tgħodd biss favur jew kontra l-awtur tagħha: *"Konfessjoni ma tagħmilx prova ħlief kontra min jagħmilha, u mhix ta' preġudizzju għal ebda persuna oħra"*.

Is-sentenza tal-Qorti tal-Appell (Sede Superjuri) fl-ismijiet ***ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Zammit et.,*** deċiża fil-31 ta' Lulju 1998, kienet trattat dan il-punt dwar l-inammissibilita' o meno tax-xhieda ta' ko-akkużat in segwitu għal talba li kienet saret mid-difiża stess sabiex jixhdu favur tagħha ko-akkużati oħra li kienu akkużati flimkien fl-istess Att tal-Akkuża. F'dan il-każ, filwaqt li l-Qorti tal-Appell kienet ċaħdet din it-talba, kienet ukoll marret oltre u ddikjarat li dawn ir-regoli japplikaw ukoll anke għall-ko-akkużat li jkun akkużat fi proċeduri separati. Hawnhekk il-Qorti kienet qalet testwalment hekk:

> *"Kwantu ghal dawn ix-xhieda li qed jintalbu mill-ko-akkuzati, il-gurisprudenza, ibbazata kemm fuq il-ligi u kif ukoll fuq il-buon sens hija cara. <u>Persuna li tkun akkuzata, kemm bhala komplici kif ukoll bhala ko-awtur, bl-istess reat migjub kontra akkuzat iehor ma tistax tingieb bhala xhud favur jew kontra dak l-akkuzat l-iehor sakemm il-kaz taghha ma jkunx gie definittivament deciz.</u> Dan il-principju japplika sia jekk dik il-persuna tkun akkuzata fl-istess kawza tal-akkuzat l-iehor*

l-iehor – b'mod li jkun hemm "ko-akkuzat" fil-veru sens tal-kelma – u sia jekk tkun giet akkuzata fi proceduri separati."

Hawnhekk il-Qorti rriferiet ukoll għal ġurisprudenza oħra antika fosthom: ***R v Philippo Pace,*** 14/11/1890 (Qorti Kriminali); ***R v Carmelo Cutajar ed altri,*** 18/1/1927 (Qorti Kriminali); ***P v Toni Pisani,*** 11/11/1944 (Appell Kriminali); ***R v Karmnu Vella,*** 3/12/1947 (Qorti Kriminali)[33].

Ftit xhur wara din is-sentenza, fit-22 ta' Diċembru 1998, fil-ġuri fl-ismijiet ***ir-Repubblika ta' Malta vs Ian Farrugia,*** ingħata digriet mill-Qorti Kriminali fejn ġie konfermat li ko-akkużat ma hux kompetenti li jixhed qabel ma l-każ tiegħu jgħaddi in ġudikat. Il-Qorti ddikjarat li din ir-regola temergi a contrario sensu mill-paragrafu (b) tal-Artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali iżda saħansitra ikkwotat ġurisprudenza oħra antika fejn jidher l-iskop u s-sinjifikat ta' tali regola, fejn il-Qrati għarfu l-periklu serju ta' inġustizzja li jeżisti meta xhud li jkun anke hu akkużat jkollu interess personali li jfarfar jew inaqqas ir-responsabbilta' kriminali minn fuqu u jitfagħha fuq ħaddieħor, bl-iskop uniku li jew jiġi skaġunat jew altrimenti jieħu piena inqas: *"l'interesse di scagionarsi e di incriminare altri"*[34].

---

[33] Ara ukoll: ***Il-Pulizija vs Carmelo Camilleri u Teresa Agius,*** 11/07/1997, Imh. V De Gaetano: "*Hu principju elementari tad-dritt ta' procedura penali taghna li dak li jistqarr ko-akkuzat, sia jekk bil-fomm biss u sia jekk bil-miktub, ma jaghmilx prova la favur u anqas kontra ko-akkuzat iehor. Dan il-principju jitnissel kemm mill-artikolu 661 tal-Kodici Kriminali kif ukoll mill-artikolu 636 (b) ta' l-imsemmi Kodici. Infatti l-gurisprudenza taghna rrikonoxxiet ukoll l-inammissibilita' tax-xiehda tal-ko-akkuzat kemm-il darba l-kaz tieghu ma jkunx gie definittivament konkluz.*"; u ***Il-Pulizija vs Raymond Sciberras***, 06/02/1992, Imh. Caruana Colombo.

[34] Kwotata mis-sentenza ***R v Carmelo Cutajar ed altri,*** 18/01/1927, Kollez. Deciz. XXVI.iv.758, 760.

In konnessjoni mal-fatt li t-testimonjanza ta' persuna li tkun ko-akkużata bl-istess reat għandha titqies b'ċirkospezzjoni kbira, issir parentesi żgħira u akkademikament interessanti rigward ix-xhieda tal-kompliċi fejn din minn dejjem kienet trattata u għadha tiġi trattata b'ċertu kawtela. Sa mis-sena 1775 ġursiti Inglizi bħal Lord Mansfield kienu ddikjaraw li t-testimonjanza tal-kompliċi weħidha għalkemm ammissibli:

> *".....is seldom of sufficient weight with a jury to convict the offenders; it being so strong a temptation to a man to commit perjury, if by accusing another he can escape himself".*[35]

Fis-sentenza *R v. Farler* (1837) 8 C&P 106, 108 kien ġie ritenut ukoll li *"the danger is, that when a man is fixed, and knows that his own guilt is detected, he purchases impunity by falsely accusing others".* Awturi oħra jżidu wkoll li:

> *"Accomplices have 'inside knowledge' of the offence and are therefore in a good position to spin an outwardly convincing yarn shifting their share of the blame onto the accused."*[36]

Digriet ieħor tal-Qorti Kriminali dwar il-pożizzjoni ta' ko-akkużat li jkun għad fadallu l-proċeduri kontra tiegħu pendenti kien dak li ngħata waqt il-ġuri ***r-Repubbblika ta' Malta vs Brian Vella***, nhar l-4 ta' Frar 2004. Hawnhekk il-Qorti mhux biss kienet abbraċċjat l-insenjamenti supra fejn ix-xhud in kwistjoni kien akkużat fi proċeduri separati, iżda saħansitra aċċettat li titqajjem l-eċċezzjoni dwar l-inammissibilita' tax-xhud fl-

---

[35] *Rudd* (1775) 1 Cowp. Rep. 331,336, 98 ER 1114, kwotat fir-rapport tal-Law Commission, '*Corroboration of Evidence in Criminal Trials*', (Working Paper No. 115) (HMSO, London 1990) Appendix A

[36] Paul Roberts & Adrian Zuckerman, *Criminal Evidence* (OUP 2004, reprinted 2008) paġna 474

istadju tal-ġuri (meta l-ġuri kien diġa' beda u xehed anke l-Uffiċċjal Prosekutur), nonostante li d-difiża ma kinitx qajmet l-istess eċċezzjoni qabel (fi żmien 15-il ġurnata minn meta l-akkużat ġie notifikat bl-Att tal-Akkuża).

Fl-aħħar lok, sentenza oħra mill-Qorti tal-Appell Kriminali, din id-darba in segwitu għal sentenza mill-Qorti tal-Maġistrati u mhux ġuri hija ***Il-Pulizija vs omissis u Saada Sammut***, deċiża fis-16 ta' Novembru 2006 fejn intqal testwalment is-segwenti:

> *"Fil-waqt li l-Ewwel Qorti kienet korretta legalment meta qalet li ma tistax tqis l-istqarrija ta' kull wiehed miz-zewg ko-imputati kontra xulxin a tenur tal-artikolu 661 fuq citat u ghamlet sew meta ghamlet hekk, kienet skorretta meta qalet jew implikat li setghet tqis ix-xhieda tal-ko-imputat kontra l-ko-imputata l-ohra, l-appellanti odjerna, jekk ikollha "cirkostanzi ohra li jservu ta' provi biex jikkorroboraw dak li qal l-imputat" cioe' ko-imputat.*
>
> *Illi l-pozizzjoni korretta hija li jghidu x' jghidu ko-imputati jew ko-akkuzati kontra xulxin qatt ma jista' jiswa bhala prova kontra l-ko-imputat/I jew ko-akkuzat/I iehor jew ohrajn. Din ir-regola giet sahansitra interpretata w estiza mil-gurisprudenza biex anki tkopri kazijiet fejn persuni li jkunu akkuzati bl-istess reat imma fi proceduri separati lanqas ma jkunu producibbli kontra xulxin, hlief meta il-process tax-xhud ikun gie deciz definittivament. Hu biss hawn li mbaghad tiskatta r-regola procedurali kontenuta flartikolu 639 (3) li d-depozizzjoni tal-komplici wahedha ma tkunx bizzejjed jekk ma tkunx korroborata b'cirkostanzi ohra.*

Hekk di fatti kien gie ritenut mill-Qorti Kriminali b' Digriet tat-22 ta' Dicembru, 1998 fil-kawza "Ir-Repubblika ta' Malta vs. Ian Farrugia" . Dik il-Qorti, f'dak id-Digriet, wara li ghamlet riferenza ghall-gurisprudenza hemm citata, rriteniet li persuna li tkun akkuzata, kemm bhala komplici kif ukoll bhala ko-awtur, bl-istess reat migjub kontra dak l-akkuzat l-iehor ma tistax tingieb bhala xhud favur jew kontra dak l-akkuzat l-iehor sakemm il-kaz taghha ma jkunx gie definittivament deciz u li dan il-principju japplika sija jekk dik il-persuna tkun giet akkuzata fl-istess kawza tal-akkuzat l-iehor – b' mod li jkun hemm "ko-akkuzati" fil-veru sens tal-kelma – u sija jekk tkun akkuzata fi proceduri separati. Il-bazi ta' dan il-principju hu l-argument "a contrario sensu" li jitnissel mill-paragrafu (b) tal-Artikolu 636 tal-Kodici Kriminali.

Konsegwentement dik il-Qorti kienet iddecidiet li dak ix-xhud li kien akkuzat bhala ko-awtur bl-istess reat li bih l-akkuzat kien jinsab akkuzat, ma hux kompetenti li jixhed, qabel ma l-kaz tieghu jghaddi in gudikat. (Ara ukoll fl-istess sens Digriet tal-Qorti Kriminali fil-kawza "Ir-Repubblika ta' Malta vs. Brian Vella" [4.2.2004] u ohrajn.) L-unika eccezzjoni ghal dir-regola hi proprju dik kontenuta fl-art. 636 (b) li tirrendi tali xhud kompetenti biex jixhed ghalkemm ikun imputat tal-istess reat li fuqu tkun mehtiega x-xhieda tieghu, meta l-Gvern ikun weghdu jew tah l-impunita' sabiex hekk ikun jista' jixhed."

Naturalment, dawn l-istess prinċipji għadhom jiġu applikati u abbraċċjati sal-ġurnata tal-lum, fejn infatti proprju minħabba l-premess,

mhix l-ewwel darba li proċeduri kriminali jispiċċaw jiġu differiti għal diversi drabi sabiex il-proċeduri kriminali oħra ta' xhud li jkun ko-akkużat fi proċeduri separati jiġu deċiżi. Dan sabiex meta l-proċeduri kontra x-xhud jkunu *res judicata* l-istess xhud ikun jista' jixhed fil-proċeduri l-oħra.

Fil-każ odjern il-Prosekuzzjoni akkużat lil Jason Mifsud u Joseph Aquilina fl-istess proċeduri u fl-istess ċitazzjoni, isegwi li l-verżjonijiet tagħhom ma jistgħux jintużaw favur jew kontra xulxin, u kif intqal ukoll fil-kawza ***Il-Pulizija Vs Naser Eshtewi Be Hag Et,*** deċiża mill-Imħallef Victor Caruana Colombo, nhar it-2 ta' Frar 1996[37], *"lanqas ma jista' iservi biex jinstab konflitt bejn il-versjonijiet ta' xulxin".*

KONKLUŻJONIJIET

Preliminarjament il-Qorti tiddikjara li rriżultat negliġenza kontributorja min-naħa tal-parte civile vittmi f'dan l-inċident, din in-negliġenza kontributorja għandha tittieħed in kunsiderazzjoni biss fil-kalibrar tal-piena li għandha tiġi erogata jekk tinstab ħtija fil-konfront tal-imputati jew xi ħadd minnhom.

Il-Qorti tappella li l-organizzaturi tal-festi lil hinn minn dak li tipprovdi l-liġi għandhom jaraw li l-festi jkunu organizzati b'tali mod li ħadd ma jweġġa' u ma ssir l-ebda ħsara fuq xi proprjeta' u dan billi jittieħdu l-miżuri kollha ta' prekawzjoni. Min jorganizza l-festa għandu jwieġeb

[37] Vol 80 (1996), Parti Nru. 4, Taqsima 2, Paġna 171

għal xi nuqqas ta' dawk li jkun ikkummissjona biex jipparteċipaw b'xi servizz fil-festa.

Fl-iskejjel u mezzi tax-xandir għandu jkun hemm kampanja edukattiva biex ħadd ma jispiċċa jgħaddi mill-esperjenza tal-vittmi f'dan il-każ għaliex hemm bżonn jidħol f'moħħ kulħadd li min jilgħab bin-nar jinħaraq.

F'dan il-każ il-Prosekuzzjoni kellha l-obbligu legali li tipprova, sal-grad rikjest fil-kamp penali, li teżisti prova ċara u inekwivokabbli li tipprova:

a) In-*nexus criminis* bejn l-imputati u l-inċident mertu ta' dawn il-proċeduri;
b) In-*nexus crimins* bejn l-imputati u l-materjal illi kkawża l-inċident;
c) Provi illi l-imputati b'xi mod jew ieħor naqsu;
d) Prova illi tali inċident kien wieħed prevedibbli u seta' jiġi evitat min-naħa tal-imputati.

F'dan il-każ il-Prosekuzzjoni flimkien mal-parte civile waslu għal konklużżjonijiet tagħhom dwar l-imputati billi kkonkludew illi la l-imputati tlett xhur qabel l-inċident mertu ta' dan il-każ kienu liċenzjati sabiex jaħarqu n-nar fil-festa tal-Munxar u effettivament hekk ġara, mela allura l-logħob tan-nar illi kkawża l-ġriehi *de quo* huma tal-imputati.

Din il-Qorti ma tistax tasal għal din il-konklużjoni bl-għarbiel li jipprovdi l-leġislatur biex ikunu deċizi l-kawżi f'kamp penali.

F'dan il-każ il-Prosekuzzjoni u l-parte civile ma ġabux provi illi n-nar misjub kien nar mill-festa tal-Munxar u mhux għall-festa ta' Sannat. Il-Prosekuzzjoni taf illi l-festa ta' Sannat iddedikata lil Santa Margerita saret wara dik tal-Munxar nhar is-26 ta' Lulju, 2015. Il-Prosekuzzjoni ma qalet xejn jekk investigatx minn fejn inħaraq in-nar għall-festa Ta' Sannat tal-2015, u jekk il-Prosekuzzjoni għamlet dan l-eżercizzju, dan ma jirriżultax mill-atti.

Dawn huma punti ta' relevanza kbira speċjalment fid-dawl ta' dak li xehed wieħed mill-vittmi Malcolm Portelli[38], illi l-materjal inġabar "minn għalqa minn ġo Ta' Sannat fejn jaħarqu fil-festa, dik il-ġimgħa tal-inċident"[39]

Portelli jsostni meta mistoqsi:

> "Spettur Bernard Charles Spiteri: U l-festa kemm kienet ilha li ghaddiet, granet?
>
> Ix-Xhud: Ma kinitx ilha wisq, forsi kienet ilha xahar jew hekk.
>
> **<u>Il-Qorti: U liema festa? Ta' liema festa? Tal-Munxar?</u>**
>
> **<u>Ix-Xhud: Ta' Sannat</u>**
>
> **<u>Il-Qorti: Ta' Sannat?</u>**
>
> **<u>Ix-Xhud: Iva</u>**
>
> **<u>Il-Qorti: Le, ghax qed nitkellmu fuq il-Munxar u Ta' Sannat, biex inkunu nafu liema festa.</u>**
>
> **<u>Spettur Bernard Charles Spiteri: Inthom gbartuh minn fejn</u>**

[38] Seduta ta' nhar is-29 ta' Novembru, 2018
[39] Fol. 337 tal-Atti Proċesswali

jinharaq in-nar Ta' Sannat tal-festa Ta' Sannat?
Ix-Xhud: Iva
Il-Qorti: U kif taf li n-nar tal-festa Ta' Sannat jinharaq minn hemmhekk, minn dik l-ghalqa?
Ix-Xhud: jien mill-Munxar u hekk fis-sens toghgobni l-festa u naf li minn hemmhekk jaharqu"[40]

Il-Qorti tistaqsi jekk wieħed mill-vittmi stess qiegħed jikkonferma illi x-xogħol tan-nar inħaraq mil-lok fejn jinħaraq in-nar ta' Sannat wara l-festa tas-Sannat, x'konnessjoni hemm bejn in-nar maħruq fil-festa tal-Munxar u konsegwentament fejn hu n-nexus bejnu u bejn l-istess nar?

Il-Qorti għalhekk tinnota li mill-provi prodotti, il-Prosekuzzjoni u l-Parte Civile ma ppruvawx illi n-nar misjub mill-vittmi Portelli u Muscat huwa nar maħdum mill-imputati.

Id-difiża tal-imputati ġabu provi li huma biżżejjed li jikkonvinċu lill-Qorti bit-teżi tagħha fuq bażi ta' konvinċiment morali li jistrieħ fuq bilanċ ta' probabbilta'.

F'dan il-każ hekk ġara u l-Qorti ma tħosshiex moralment konvinta li l-Prosekuzzjoni laħqet il-grad ta' prova rikjesta minnha, allura l-Qorti trid tillibera lill-imputati.

[40] Fol. 338 u 339 tal-Atti Proċesswali

<u>Tieni imputazzjoni</u>

<u>Ksur tal-Kap. 33 u tal-Liġi Sussidjarja 33.03</u>

Illi r-Regolament 17 tal-Liġi Sussidjarja 33.03 jaqra hekk:

> *Id-detentur tal-licenza biex jahraq ix-xoghlijiet tan-nar* ***<u>ghandu jagħmel dak kollu li jkun mehtieg</u>*** *sabiex isib u jnehhi mill-inhawi ta' madwar il-post tal-hruq, dawk l-oggetti kollha ta' xoghlijiet tan-nar li ma jkunux hadu jew splodew kif ukoll kull materjal iehor li jirrizulta mill-hruq ta' dawk ix-xoghlijiet tan-nar.*

Mill-provi prodotti ma jidhirx li l-imputati jew xi ħadd minnhom naqas milli jagħmel dak li hu mistenni minnu waqt jew wara li jkun ħaraq in-nar anzi mill-provi juru illi l-imputati għamlu dak kollu illi huwa kien legalment obbligat li jagħmel, u għalhekk ma jistgħu qatt jinstabu ħatja tat-tieni imputazzjoni miġjuba kontra tagħhom.

DECIDE:

Għal dawn il-motivi l-Qorti ma ssibx lill-imputati ħatja tal-imputazzjonijiet miġjuba kontra tagħhom u tilliberahom.

____________________	____________________
Dr. Joseph Mifsud	**Mary Jane Attard**
Maġistrat	**Deputat Reġistratur**